

Járási Lőrinc

FÜZÉRI ERDŐK

Járasi Lőrinc

FÜZÉRI ERDŐK

Füzér, 2009.

Felelős kiadó:
Füzérért Alapítvány
Horváth Jenő alapítványi titkár

Támogatók:
Füzérért Alapítvány, ÉSZAKERDŐ Zrt.,
Füzér Község Önkormányzata, BAZ megyei Közgyűlés,
Nagy-Milic Natúrpark, Füzérvári Erdőbirtokossági Társulat,
Horváth Kert – Erdészeti Csemetekert, Füzér

Lektorálta:
Barátossy Gábor FVM – Erdészeti Hivatal nyugalmazott elnöke

Archív fotók:
a Károlyi, Schudich, Laczkó, Horváth családok és a szerző gyűjteménye

Címlapon: Füzéri vár (fotó: Zsilvölgyi László)

Hátlapon: Lászlótanya, boldog békeidők

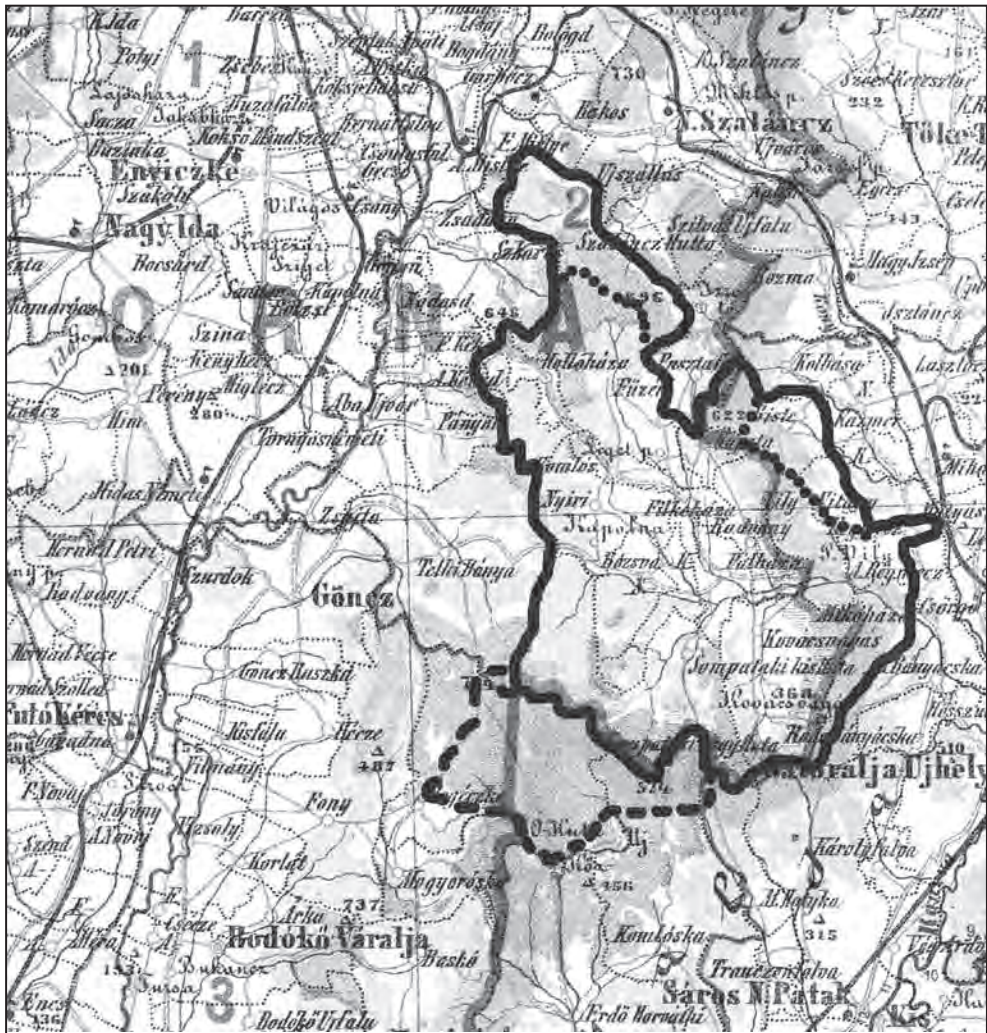
Előzéken: Magyar Állami összes erdőségeinek átnézeti térképe. Budapest, 1896. (részlet)
Uradalmi szakember gárda

A könyv megjelenését támogatta a Nemzeti Kulturális Alap
Ismeretterjesztés és Környezetkultúra Szakmai Kollégiuma.

ISBN 978-963-06-8298-5

TARTALOM

ELŐSZÓ	7
BEVEZETŐ	9
BIRTOKLÁSTÖRTÉNET	11
Füzér királyi tulajdonban	11
Füzér a Perényieké	11
Báthori-Nádasdy birtoklás	12
A Károlyiak birtoklása	12
AZ URADALMAK ERDÉSZETI SZERVEZETE	15
ERDŐHASZNÁLAT A 16-19. SZÁZADBAN	27
Az erdőtalaj hasznosítása	27
Erdei legeltetés, makkoltatás	29
Egyéb erdei haszonvételek	33
A fa hasznosítása	34
URADALMI ERDŐGAZDÁLKODÁS 1827-1945	41
VADÁSZAT-VADGAZDÁLKODÁS	63
ERDŐBIRTOKOSSÁGI TÁRSULATOK	79
FÖLDREFROM-VÁLLALATI TERMELŐK	85
ÁLLAMI ERDŐGAZDÁLKODÁS	93
ÁLLAMI ERDÉSZETI SZERVEZET-SZEMÉLYZET	111
ÁLLAMI VADGAZDÁLKODÁS	121
TERMÉSZETVÉDELEM	129
BEFEJEZÉS	133
FORRÁSOK-IRODALOM	135
FOTÓMELLÉKLET	137
TÁMOGATÓK	149

A Károlyi uradalom határa a 17-18. században

A trianoni szerződéssel elcsatolva

Regéc és Háromhuta határában vásárolt erdő

(Bedő Albert: A Magyar Állam összes erdőségeinek átnézeti térképe.
Budapest, 1896. Nagyított másolat)

ELŐSZÓ

Hazánk legészakibb részén, az erdővel borított Nagy-Milic tövében fekszik a váráról híres Füzér és a porcelángyáráról ismert Hollóháza. A hegyvidék klímája kedvez a kirándulóknak, a pihenni vágyóknak, de kevésbé felel meg a mindennapi életnek, ezért az erdő és termékeinek hasznosítása fontos gazdasági tényező volt minden időszakban. A füzéri Nyáras-hegy aljában feltárt kőkori ősember-telep leleteiből tudjuk, hogy a vadászat és gyűjtögetés mellett már művelte az erdei tisztásokat, és malomkövet használt a termés feldolgozásához. A Füzéri Várhegy és a közelében fekvő Liget-puszták, valamint Járó-dűlők az itt talált leletek alapján a Bronz-korban lakott területek voltak.

Az Árpád-korban épített füzéri várnak kevés birtokosa volt, a történelemben is alig szerepel, de azt tudjuk, hogy 1526 novemberében, Szapolyai János koronázása után Perényi Péter koronaőr „Budáról nyomban Füzér várra futott, s ott helyezte el a koronát biztos helyen”.

A várat 1676-ban lerombolták, de festői fekvése révén ma is legszebb műemlékeink közé tartozik. Több mint negyed százada kezdődött a romok feltárása, megmentése, és ennek révén egyre többen keresik fel és csodálják meg látnivalóit.

Hollóházán már 1742-ben működött üveghuta, amit 1830-ban porcelán manufaktúrává építettek át. Sokszor bővítették, fejlesztették, és termékei ma világszerte ismertek. Múzeumban megismerhetjük a gyár történetét, és közben kevesen gondolunk arra, hogy sem üveg, sem porcelán nem készülhetett volna az erdő, a fa hasznosítása nélkül. Az üveggéskészítés egyik fontos alapanyaga a hamuzsír (kálium-karbonát), amit az elégetett fa hamujából lúgoztak ki. Fával fűtötték az üvegolvasztó és porcelánégető kemencéket, sőt a korongokat működtető gőzgépet is.

Az erdőt és annak fáját nem csak az ipari üzemek hasznosították, mert földesúr és jobbágy már a középkorban is erdőt irtott szántóföldnek, rétnak, az erdőben legeltette, makkoltatta állatait, az erdő nyújtott menedéket az üldözötteknek. Fából épültek az udvarházak és a jobbágyok viskói, fából készültek a bútorok, szerszámok, háztartási eszközök. A fa végig kísérte az embert a bölcsőtől a koporsóig.

Országjáró útjain Jókai is lerajzolta jegyzetfüzetébe a megragadó szépségű füzéri sziklát a romokkal, megcsodálta Hollóházát, és ma is sokan keresik fel e látnivalókat.

Az Országos Kéktúra útvonala komor méltóságú bükkösökben vezet a „Mylyckw”-re és a Hermanház-tető az egykori hamuzsír-huta bérlőjét idézi. Gyönyörködünk a 70 %-ban erdő borította csodálatos tájképben, és emlékezzünk, hogy a 13-14. század fordulóján a füzéri királyi várhoz tartozott Telkibánya, a Kánya-hegyi arany- és ezüst ércbányák és a határjelként szolgált Radácsi-kő azóta őrzi a bányász jelvényt.

A vár kapubástyáján ne csak Perényire emlékezzünk, hanem azokra az elődeinkre is, akik kényszerűségből beavatkoztak a természet működésébe, és az enyhébb lejtésű területek őserdejének kiirtásával szántóföldet létesítettek és műveltek keserves munkával.

A hollóházi múzeum régi termékeiben vegyük észre a fát, amit sok verejtékkel, kézi szerszámokkal termeltek ki. Emlékezzünk, hogy Füzér térségében 200 év alatt mintegy egymillió köbméter fát termeltek ki és égettek el, de ezt tervszerűen és nem az erdő kiirtásával, minőségének leromlásával végezték elődeink. A Károlyi-uradalom szakemberei már a 19. század elején kijelölték a vágásokat, 1871-től pedig üzemterv szerint, az őshonos

tölgy és bükk fafajok természetes felújításával biztosították, hogy ma is természet szerű erdők borítják csodálatos hegyeinket. Ezen hegyekben és erdőkben töltötte édesapám hivatásos vadász életét, apai nagyapám földművelőként bérelte az 1920-as 30-as években a község vadászterületeit, anyai nagyapám erdei munkásként és az 1950-es években erdei kötélpálya mesterként dolgozott – köszönetet mondok a sors kegyének, hogy itt, Füzéren, e családban nőhettem fel. Erdészként, jómagam is ezen erdőkben dolgoztam közel két évtizeden keresztül és a füzéri fakitermelőkkel, fogatosokkal, erdőművelőkkel és erdész-vadásztársakkal éltünk felejthetetlen időket.

Őseink örökségére és hagyományaira építve terveztettük, jelöltük ki és alapítottuk meg a NAGY-MILIC NATÚRPARKOT, hogy a tájfenntartás a természet- és környezetvédelem követelményeinek megfelelően biztosítsuk a szántóföldi növénytermesztés, az állattartás, a gyepgazdálkodás, a kertészeti kultúrák, az erdő- és vadgazdálkodás, az ökoturizmus helyi adottságokon nyugvó természetes folyamatát és értékmegőrzését, ezáltal biztosítva a község lakói részére fenntartható módon történő jövedelemszerzési lehetőségét.

Reménykedem abban, hogy e könyv megjelentetésével az íróval, a közreműködőkkel és a támogatókkal együtt hozzájárulunk Füzér erdészettörténeti múltjának megismertetéséhez és megőrzéséhez.

Bízunk benne, hogy szerény kiadványunkkal is felkeltettük érdeklődésüket, és jobban megismerhetik hazánk e gyöngyszemét és a füzéri erdők történetét.

*Horváth Jenő
polgármester*

BEVEZETŐ

A Zempléni-hegység legértékesebb része a Hegyköz, amit a távoli múlt vulkán kitérései, földmozgásai, süllyedések és törések alakítottak medence jellegűvé. Északi részét a Nagy-Milic hegycsoport zárja le, tövében a több mint 750 éves múltra visszatekintő füzéri vár és Füzér (Fyzer, Fyvzer, Fizeralia) község, ami évszázadokon keresztül a Hegyköz központja volt. Borovszky szerint a 20. század elején egy nagyközség és 53 kisközség 24 482 lakosa tartozott a füzéri járáshoz, de a hivatal székhelye Zsadányban (Zdana, Szlovákia) volt. 1919-ben a füzéri járás nagy része Csehszlovákiához került és Gönc lett a járási székhely.

A 13. századtól – kisebb változásokkal – 11 falu tartozott a füzéri várhoz és uradalmához, amelynek legnagyobb területű, 1895-ben 10 218 kat. hold (5 880 hektár) települése Füzér volt. A község területének 80 %-át a 19. század végén is erdő, 64 %-ban bükkerdő borította, így az erdő és a fa használata jelentős gazdasági tényező volt minden időszakban.

A 16. századból fennmaradt iratok a füzéri várhoz tartozó erdőket két részre osztották. A vár körüli rész volt a Felső-erdő, a Bózsva-patak jobb partján, a regéci-pataki uradalom határáig terjedő rész Alsó-erdő néven szerepelt. A továbbiakban a Felső-erdő nagy részét kitevő Füzér erdeinek hasznosítását vizsgáljuk, de rámutatunk az egész uradalommal kapcsolatos összefüggésekre is.

A Zempléni-hegység – korábbi nevén Eperjes-Tokaji hegylánc, Sátor-hegység – legészakibb része a Bózsva-völgytől északra elterülő Nagy-Milic hegycsoport átmenetet képez a Kárpátok és az Alföld között. Ez határozza meg éghajlatát, növényzetét, állatvilágát, „ennélfogva a természetjárók is felette kedvelik”.

Füzér község határ a 15/A Hegyköz erdőgazdasági tájrészletbe tartozik. Alapkőzete andezit és riolit, talaja barna erdőtalaj, lejtőhordalék és kavicsos vázталajok. A terület tengerszint feletti magassága 250-890 m, zömét meredek hegyoldalak képezik. Klímája erős hegyvidéki, montán hatásokat mutat, az alacsony évi középhőmérséklet (a Nagy-Milicen 5,6 C°), a kettős csapadék maximum (június és decemberben), a fagyos és havas napok nagy száma (50-80 nap) kedvezőek az erdő fejlődésére és kevésbé felelnek meg más művelési ágaknak.

Füzér község feletti gyepterület, 1974.

2004.

Füzér látkép

Füzéri vár